

Невен ИСАИЛОВИЋ*

Историјски институт
Београд

ЧЕТИРИ ПИСМА ИЗ 1450. И 1451. ГОДИНЕ О ПРОМЕТУ ДУБРОВАЧКЕ РОБЕ ПРЕМА БОСНИ**

Анстракт: Рад представља критичко издање четири оригинална писма из Државног архива у Венецији из 1450. и 1451. године која се тичу питања промета дубровачке робе према Босни, а преко млетачког Сплита. Дубровчани, којима је уобичајени пут до Босне био пресечен због сукоба са херцегом Стефаном Вукчићем Косачом, молили су сплитског кнеза Доната Барбара да им саопшти да ли и под којим условима могу извозити своју робу у Босну преко венецијанске територије. Барбаро им је допустио пословање, уз плаћање царина по старим обичајима. Намеравајући да потврди исправност своје одлуке код виших власти писао је и дужду, али није добио одговор. Нови упит је послао девет месеци касније. Није нам, међутим, познато да ли су му централне власти тада отписале.

Кључне речи: Сплит, Босна, Венеција, Дубровник, Донато Барбаро, Франческо Фоскари, херцег Стефан Вукчић Косача, XV век, царине, трговина.

Током недавног боравка у Државном архиву у Венецији (Archivio di Stato di Venezia), прегледали смо занимљиву серију оригиналних писама из периода од XIV до XVI века у којој су углавном сабрани дописи млетачких посланика и званичника дужду и централним органима власти Републике Светог Марка. Ради се о серији из подфонда депеша чији је пун и званичан назив: ASV, Senato, Dispacci, Dispacci antichi di ambasciatori,

* neven.isailovic@iib.ac.rs

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије *Средњовековне српске земље (13–15. век): политички, привредни, друштвени и правни процеси* (Ев. бр. 177029).

rettori ed altre cariche e lettere antiche, 1321–1599 [ДАВ, Сенат, Депеше, Старе депеше амбасадора, ректора и других званичника и стара писма, 1321–1599].¹ У кутији бр. 1 (busta/filza 1) налазе се документи који се односе на средњи век. Неке од њих, пре свега оне из средине XIV века које се односе на јужнословенски простор, објавио је Симе Љубић у првим томовима својих *Листина*.² Међутим, поједини су остали необјављени. Могуће је да је Љубић, скупљајући грађу за касније томове, сметнуо с ума ову серију, али је вероватније да она у то време није била у данашњем облику. Пошто се у оквиру кутије може идентификовати неколико скупина докумената према провенијенцији, сасвим је могуће да један део те грађе није доспео у архив или фонд у време састављања *Листина*. Томе у прилог би могла сведочити и чињеница да је сама серија неколико пута мењала име.³

Било како било, у фонду смо наишли на четири повезана писма из 1450. и 1451. године која се односе на питање дубровачке трговине у Босни (док. бр. 112, 113, 114 и 115).⁴ Ради се о три оригинала и једној копији која је сачувана након што је изворник послат у Дубровник (будући да се радило о писму Дубровчанима). Донато Барбаро, млетачки кнез Сплита и централна личност у сва четири акта, вероватно је сва писма доставио дужду и централним властима приликом слања свог последњег сачуваног писма од јуна 1451. године.⁵ Иако никада до сада нису у

¹ Инвентар на: <http://213.136.75.178/siasve/cgi-bin/pagina.pl?Tipo=fondo&Chiave=13513>. Стари назив ове серије је био: ASV, Senato, Dispacci, Dispacci antichi di ambasciatori, rettori ed altre cariche (1321–1528).

² S. Ljubić, *Listine o odnošajih između južnoga Slavenstva i Mletačke republike* III (1347–1358), Zagreb 1872, 265–267, 269–274, 288–292, 294, dok. br. 400, 407, 408, 411, 413, 432–435, 437.

³ На инвентару из 1909. стоји: ASV, Senato, Dispacci, Dispacci antichi di ambasciatori, rettori ed altre cariche (1321–1528), док га је Марко Шуњић наводио као: ASV, Lettere di rettori, Originali cartacei, B. unica.

⁴ ASV, Senato, Dispacci, Dispacci antichi di ambasciatori, rettori ed altre cariche e lettere antiche (1321–1599), filza 1, № 112–115.

⁵ Донат Барбаро је вршио дужност кнеза Сплита од јула 1449. до септембра 1453, док је од 1440. до 1443. и 1452. забележен као кнез Трогира. Личност истог имена јавља се од 1461. до 1463. као *vicecomes* и капетан Задра. F. Carrara, *Archivio capitolare di Spalato*, Spalato 1844, 33–34; S. Ljubić, *Commissiones et relationes Venetae* I (1433–1527), Zagreb 1876, 5, 16; Isti, *Listine* IX (1423–1452), Zagreb 1890, 352, 363, 379; Isti, *Listine* X (1452–1469), Zagreb 1891, 5, 6, 214, 215, 220, 241, 260, 275, 291; P. Andreis, *Povijest grada Trogira* II, Split 1978, 402; I. Lucić, *Povijesna svjedočanstva o Trogiru* II, Split 1979, 968–969, 1137, 1140; D. Zelić, *Chiese*

целости објављени, ови документи су коришћени у историографији. У свим случајевима, користио их је босанскохерцеговачки медијевиста Марко Шуњић, професор на Филозофском факултету у Сарајеву и врсни познавалац босанско-млетачких односа. Шуњић је писма употребио као погодан пример сарадње Дубровника и млетачке Далмације у време унутрашњих сукоба у Босни и босанско-дубровачких спорова, те као извор о питању царињења робе у транзиту. Податке је преносио путем препричавања, цитирајући тек делове појединих реченица.⁶ Иако Шуњић није пропустио да назначи важне информације, сматрали смо да би критичка објава ових писама била корисна за научну публику, тј. за медијевисте који се баве политичком и економском историјом Босне, Сплита, Дубровника и Венеције. Снимци докумената неће бити приложени због споре и релативно компликоване процедуре израде дозвола за објављивање грађе из Државног архива у Венецији. Зато ћемо дати исцрпан опис обрађених писама.

*

Сва писма су исписана на по једном листу папира. За разлику од писама у неким јужнословенским канцеларијама, чини се да се у приморским градовима штедело на материјалу. Судећи по размери, највероватније је да су документи рађени на додатно опсецим половинама папира типа *carta reale*, а то представља формат сличан данашњем А4.⁷ Мастила која су коришћена су смеђе боје, с тим што су она на прва два документа нешто тамнија од оних на друга два.⁸

di Traù – rukopis Pavla Andreisa u Muzeju grada Trogira, Radovi Instituta za povijest umjetnosti 33 (2009) 110; D. Radić, *Trogirska tradicijska brodogradnja*, Ethnologica Dalmatica 22 (2014) 152.

⁶ М. Шунјић, *Prilozi za istoriju bosansko-venecijanskih odnosa 1420–1463*, Historijski zbornik (=HZ) 14 (1961) 134–135; Isti, *Postupni uspon bosansko-venecijanskih ekonomskih odnosa u XV. stoljeću*, Radovi Hrvatskog društva za znanost i umjetnost 1 (1993) 32; Isti, *Bosna i Venecija (odnosi u XIV. i XV. st.)*, Sarajevo 1996, 331.

⁷ V. Mošin, *Filigranologija kao pomoćna historijska nauka*, Zbornik Historijskog instituta JAZU 1 (1954) 54–58; Isti, *Filigranološka problematika i papir Dubrovačkog arhiva*, HZ 29–30 (1976–1977) 51–59; G. Čremošnik, *Studije za srednjovjekovnu diplomatiku i sigilografiju Južnih Slavena*, Sarajevo 1976, 36–42; J. Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi*, Zagreb 1985², 17–20.

⁸ Z. Kulundžić, *Knjiga o knjizi I. Historija pisama, materijala i instrumenata za pisanje*, Zagreb 1951, 521–523; J. Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti*, 26.

Први документ (№ 112) је оригинално писмо дубровачких власти млетачком кнезу Сплита Донату Барбару од 26. августа 1450. Текст је исписан хуманистиком, која још увек има неке оштрије потезе налик на готицу.⁹ Према оријентацији текста има облик положеног правоугаоника дужине око 21, а ширине око 28,5 cm.¹⁰ Водени знак је, изгледа, одсутан – вероватно се налазио на другом листу табака *carta reale*. Исправа је била пресавијена једном хоризонтално, а два пута вертикално, те сложена као затворено писмо.¹¹ Због подеротина које су настале дуж хоризонталне линије пресавијања део текста се не може поуздано прочитати. Писмо је затварао дубровачки велики печат загасите боје, највероватније тамнозелене, промера 5,6 cm.¹² Восак је био наливен на папирну траку провучену кроз два прореза са задње стране документа, преко воска је био постављен ромбично заротирани квадрат папира, а преко папира је ударен типар.¹³ Од накнадних записа, на предњој страни је присутан мањи штампил Млетачког архива, те број документа (112) исписан црвеном графитном оловком у горњем десном углу. Ове ознаке су присутне и на свим другим документима из кутије 1 серије *Dispacci antichi*. На полеђини је старији, мастилом исписан број 3, као и два позна записа црном графитном оловком – 1450, 26 agosto и Ragusa.

Друга исправа (№ 113) је, као што је и на самом документу назначено, копија (*copia*) одговора Доната Барбара упућеног Дубровчанима

⁹ V. Novak, *Latinska paleografija*, Београд 1952, 257–280; J. Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti*, 123–135. У то време су у Дубровнику радили бројни латински писари – Иван из Риминија, Иван Лауренције из Фелтреа, Бартоломеј и Иван Сфондрати из Кремоне итд. Видети: К. Jireček, *Die Mittelalterliche Kanzlei der Ragusaner*, *Archiv für slavische Philologie* 26 (1904) 193–197.

¹⁰ G. Čremošnik, *Studije*, 27–30; Н. Порчић, *Дипломатички обрасци средњовековних владарских докумената : српски пример*, Београд 2012, 19–27 (докторска дисертација у рукопису); Н. Исаиловић, *Владарске канцеларије у средњовековној Босни*, Београд 2014, 195–202 (докторска дисертација у рукопису).

¹¹ О пресавијању докумената видети у: G. Čremošnik, *Bosanske i humske povelje srednjega vijeka. A. Bosanske povelje*, *Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu (=GZM)* n. s. 3 (1948) 103–143; *Isto*, GZM n. s. 4–5 (1949–50) 105–199; *Isto*, GZM n. s. 6 (1951) 81–119; *Isto*, GZM n. s. 7 (1952) 273–336; *Isto*, GZM n. s. 10 (Istorija–Etnologija) (1955) 137–146.

¹² G. Čremošnik, *Dubrovački pečati srednjega vijeka*, *Anali Historijskog instituta u Dubrovniku* 4–5 (1956) 31–37. Дубровчани су право на коришћење црвеног воска добили од угарског краља Ладислава V тек 1456. године.

¹³ О начинима печатења видети: P. Anđelić, *Srednjovjekovni pečati iz Bosne i Hercegovine*, Sarajevo 1970, 86–90; G. Čremošnik, *Studije*, 81–117.

2. септембра 1450. Текст је исписан раном хуманистиком. Оригинал је био упућен Дубровчанима, али нам није познато да ли је сачуван у Државном архиву у Дубровнику. Препис је сачуван на папиру дужине око 22, а ширине око 25 cm, што га чини усправним правоугаоником који се благо приближава квадрату. Није био затворен печатом јер је сачуван само ради архивирања, а савијен је само једном, по хоризонталној линији у односу на текст. Видљив је водени знак који би се могао описати као три једноставна брда, од којих је централно нешто више од два која га обгрљују и која су од њега одвојена кланцима.¹⁴ Спреда се налазе број документа и штампил архива, а на полеђини датум записан графитном оловком од исте руке као и на осталим документима – *1450, 2 settembre*.

Треће писмо (№ 114) је оригинал који је Донато Барбаро послао дужду и централним млетачким властима 9. септембра 1450. Текст је написан хуманистиком. Када је реч о облику, ради се скоро о квадрату, чија је дужина око 21,5 cm, а дужина близу 22 cm. Присутан је водени знак идентичан оном на претходном документу. Исправа је сложена као затворено писмо, а била је пресавијена по два пута хоризонтално и вертикално. Печаћена је на исти начин као и дубровачко писмо (№ 112), с тим што је Барбаро користио црвени восак, а његов лични типар, на коме се налази нејасни мотив који подсећа на крила, имао је мањи промер – свега око 2 cm. У складу са тим, и квадрат папира на који је типар ударен је мањи. Накнадни записи спреда су исти као и на претходним писмима, а на полеђини се налази датум – *1450, 9 settembre*.

Најзад, четврто писмо (№ 115), такође оригинал, упутио је Барбаро млетачкој влади 12. јуна 1451, будући да никада није добио одговор на претходно. Текст је исписан од исте руке и истим писмом као и исправа № 114. Документ има облик положеног правоугаоника дужине око 18,5 и ширине од нешто преко 22 cm. Нема трагова воденог знака, а писмо је пресавијено на идентичан начин као и претходно. Отисак печата је исти као и на исправи № 114. Занимљиво је само то што је, уместо уобичајеног квадрата или ромба влажног папира, за печење употребљен већи комад правоугаоног облика са трапезастом ивицом на месту где је утиснут типар. Комад адресе је, после отварања документа, остао на другом крају

¹⁴ Филигран је, очекивано, најближи онима који су се користили у северној и средњој Италији средином XV века, пре свега Брике бр. 11662 (Фиренца 1432) и бр. 11656 (Удине 1438–[1452]–1472). Видети: С. М. Briquet, *Les filigranes: dictionnaire historique des marques du papier dès leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600* I–IV, Leipzig 1923. (према електронском издању на: http://www.ksbm.oew.ac.at/_scripts/php/BR.php); V. Mošin, *Filigranologija*, 25–93.

печатног папира који је можда имао продужетак провучен кроз прорезе присутне на главном листу папира. Вероватно се сматрало да ће, на тај начин, печат и садржај самог документа бити заштићенији. Накнадни записи су урађени по истом принципу као и код свих осталих аката, а на полеђини стоји датум – *1451, 12 giugno*.

*

Четири анализирана документа представљају сведочанство о трговинским односима млетачке Далмације и Дубровника у условима нестабилних политичких односа у региону, прецизније у време сукоба Дубровчана са босанским великим војводом и херцегом од Светог Саве Стефаном (Стјепаном) Вукчићем Косачом. Иако је отворени рат са херцегом избио тек у лето 1451. године, Дубровчани су и више од годину дана раније били у спору са њим, а њихови међусобни односи нису били добри практично пола деценије.¹⁵ Изложени бројним „новштинама“ које су подразумевале измену устаљених обичаја, посебно по питањима царина и других намета, Дубровчани су 18. јула 1450. одлучили да забране својим трговцима да се крећу кроз херцегову земљу. На тај начин су желели да Вукчићу задају економски ударац. У таквим околностима, тј. када није било могуће превозити робу у Босну уобичајеним путем, преко области Косача, морала су се потражити друга решења.¹⁶ Како им трговина не би трпела, дубровачке власти су се, у име својих трговаца, обратиле другој страни која је контролисала алтернативне путеве. Стога су 26. августа 1450. писали млетачком кнезу Сплита Донату Барбару, распитујући се да ли могу превозити тканине (из Венеције, Вероне, Мантове, Виченце и Дубровника) и другу робу преко његовог града и, уколико могу, уз које царине.¹⁷ Разлог овог упита нису навели, али је он касније директно откривен у писму које је кнез Сплита упутио дужду.

¹⁵ С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић-Косача и његово доба*, Београд 1964, 95–135; М. Ђунјић, *Bosna i Venecija*, 330–337.

¹⁶ С. Ћирковић, *Херцег Стефан*, 128–135; М. Ђунјић, *Bosna i Venecija*, 330–337. О босанско-млетачким трговинским односима, као и о путевима и дажбинама видети и: Д. Ковачевић, *Trgovina u srednjovjekovnoj Bosni*, Sarajevo 1961, 93–97, 158–164.

¹⁷ О улози тканина у дубровачкој привреди видети: Д. Динић-Кнежевић, *Тканине у привреди средњовековног Дубровника*, Београд 1982, *passim*. Ауторка доноси пуно података о квалитетним тканинама из градова северне Италије, које су многи дубровачки трговци продавали по Балкану.

Барбаро је примио дубровачко писмо 31. августа, а већ 2. септембра је дао позитиван одговор на молбе тамошње општине. Позивајући се на поштовање обичаја својих претходника који су давали сличне дозволе, кнез је навео да жели удовољити молбама Дубровчана, а и увећати приходе своје државе. Стога је одлучио да одобри транзит робе дубровачких трговаца „сплитским путем“ до Босне, уз плаћање уобичајених дажбина тј. царина. Услов је био да се ради о директном транзиту према Босни, односно да се роба не распакује и не продаје на територији Сплита, нити да се превози туђа роба или упућује на другу дестинацију од договорене. Ако се ово буде поштовало, трговци ће плаћати један дукат по товару тканине које цариници неће смети да распакују, док ће се за осталу робу плаћати онолико колико цариници процене.¹⁸

У жељи да са централним властима провери исправност своје одлуке, Барбаро је 9. септембра 1450. писао дужду Франческу Фоскарију. У писму га је обавестио да је, руководећи се дозволама неких својих претходника и имајући у виду да ће држава зарадити од уговорених дажбина, дозволио транзитну трговину Дубровчанима, наводећи да они не могу ићи „у горње крајеве“ тј. у Босну уобичајеним путем због „новштина“ које им је направио босански војвода Стефан. Сплитски кнез је, затим, упитао дужда за његово мишљење о дубровачком превозињу тканина у Босну тим путем, изражавајући спремност да ту праксу прекине уколико није по вољи централних власти.

Последње писмо настало је више од девет месеци након претходног – 12. јуна 1451. Донато Барбаро никада није добио одговор на свој допис у којем је тражио одобрење дужда за дозволу коју је дао дубровачким трговцима. Да ли због неких текућих околности или због саме чињенице да му месецима није одговорено, сплитски кнез је Франческу Фоскарију написао ново писмо, пуно бојазни и сумње у сопствену одлуку, али и истрајних молби да му се коначно пошаље наредба. Барбаро је подсетио дужда коју је одлуку донео, као и да је за њу више пута тражио одобрење. Ми знамо само за једно кнежево писмо, али је могуће да их је било још. Навео је, затим, да никада није добио одговор и поново замолио дужда да се изјасни о томе да ли му је допуштање дубровачке транзитне трговине прихватљиво или не. Наводећи да се увек брижљиво старао о томе да не иде против воље централних власти,

¹⁸ О царинама видети: Д. Ковачевић, *Развој и организација царина у средњовековној Босни*, Гласник Историјског друштва БиХ 6 (1954) 229–248; Ista, *Trgovina*, prema registru (carina, carinici); *Лексикон српског средњег века*, ур. Р. Михаљчић – С. Ћирковић, Београд 1999, 792–795 (С. Мишић, А. Веселиновић).

истакао је да је спреман да своје одлуке поништи уколико нису у складу са њиховим жељама, препоручујући се, на крају, дуждовој милости.

Да ли је ово питање решено и да ли је Фоскари икада одговорио Барбару – није нам, барем за сада, познато. Марко Шуњић је о наведеној теми говорио само на основу овде приређених докумената.¹⁹ Одговоре на ово питање могло би можда дати помније истраживање Млетачког и Дубровачког архива. Независно од тога, изгледа да је Барбаро још неко време био кнез Сплита, мада се у једном документу из 1452. поново помиње као трогирски кнез.²⁰

Када је реч о анализи унутрашњих дипломатичких обележја наведених писама, тј. о структури њихових формула, може се закључити да се ради о веома једноставном моделу уобичајеном за кратку дипломатску пошту. Сва писма почињу инскрипцијом, односно обраћањем ауктора дестинатару документа. Инскрипције су препуне учтивих епитета и хонорифика, али не садрже изразе салутационог типа. Следи централни део писма који увек чини спој експозиције (контекст) и диспозиције (конкретно питање или одлука). Завршне одредбе обухватају изразе захвалности и салутационо-аптекационе формуле, а у случајевима када трогирски кнез пише дужду уједно и понизно препоручивање ауктора дестинатару. Дубровачко писмо Донату Барбару завршава се потписом и датумом, исписаним заједно испод главног текста, док у Барбаровим писмима прво долази датум (у склопу главног текста), па затим његов потпис (одвојен празном линијом). Само у писму сачуваном у препису (№ 113) потпис потпуно изостаје. На полеђини свих писама (изузев преписа) налази се адреса која по форми прати инскрипцију, с тим што је у овом случају наведено пуно име дестинатара.

¹⁹ М. Šunjić, *Prilozi za istoriju*, 134–135; *Isti, Postupni uspon*, 32; *Isti, Bosna i Venecija*, 331.

²⁰ Видети нап. 5.

Текст писама*

ASV, Senato, Dispacci, Dispacci antichi di ambasciatori, rettori ed altre cariche e lettere antiche (1321–1599), filza 1, № 112 (Ragusium, 26. 8. 1450).

Magnifice et generose amice noster carissime. Sunt enim certi cives et mercatores nostri qui velent |2| negociandi causa per viam Spaleti conducere in Bosinam et in illis locis pannos venetos et de Mantoa, Verona, |3| Vincentia et de Ragusio et aliis locis ac etiam alias mercantias, quod non audent facere nisi prius sciant |4| de vestra intentione et si quam dohanam solvere habent. Eapropter eorum precibus et instantia vestram duximus ma|5|gnificentiam rogandam ut nos certiores facere velit si ipsi cives mercatores nostri libere possunt eorum mer|6|cantias conducere per loca illa vestra aut si libere non possunt cum qua saltem dohana et conditionibus ut sciant |7| quid agere habeant notificantes vobis quod si quid [bene vos feceritis] multo inde capitabunt, et nos ad sin|8|gularem complacentiam sumus habituri quicquid in eos conferetis et nobismet ipsis reputabimus. Valete |9| parati.

Rector et consilium Civitatis Ragusii, ubi die XXVI Augusti 1450.

Споља: Magnifico et generoso domino Donato Barbaro honorabili comiti Spaleti amico carissimo

Recepta die ultimo augusti 1450.

ASV, Senato, Dispacci, Dispacci antichi di ambasciatori, rettori ed altre cariche e lettere antiche (1321–1599), filza 1, № 113 (Spaletum, 2. 9. 1450).

Сопја

Magnifici et generosi amici carissimi. Ut his respondeam que a me requisiverunt Magnificentie vestre pro |2| pannis et aliis mercationibus inde conducendis per hanc viam in Bosnam, volens requisitionibus |3| vestris tum

* Захваљујем колеги Небојши Порчићу на помоћи приликом рашчитавања спорних места у тексту докумената.

hac in re tum etiam certis aliis honestis annuere et Magnificentis vestris rem gratam |4| facere et beneficium augmentumque datiorum nostrorum prosequi. Ac demum id quid antea per preces|5|sores meos fuit observatum imitari. Assentio libereque concedo civibus et mercatoribus vestris quod |6| possint per transitum eorum pannos et mercantias per hanc viam Spaleti in Bossina iuxta solitum |7| conducere quemadmodum in litteris vestris continetur solvendo tamen datia solita et iurando ipsas mer|8|chantias et pannos non esse aliorum quam civium et merchantorum vestrorum Ragusii neque aliunde |9| quam inde conduci. Et omnes dictos pannos et mercantias recta via sine diminutione conducent |10| in Bosinam nihil relinquendo ex eis in civitate aut districtu Spaleti, neque eorum ballas dissol|11|vendo. Postremoque datiarum nostri dehinc promittunt eosdem cives et mercatores vestros |12| non cogere ad dissolvendum ballas suas, sed pro qualibus salma pannorum solvant de datio |13| ducatum unum et pro aliis merchantionibus offerunt permanere ad eorum discretionem. Poterunt |14| igitur ipsi cives et mercatores vestri iisdem conditionibus et modis suprascriptis hac transitum |15| ad eorum voluntatem facere. Paratus etc. Ex Spaletto die II septembris 1450.

ASV, Senato, Dispacci, Dispacci antichi di ambasciatori, rettori ed altre cariche e lettere antiche (1321–1599), filza 1, № 114 (Spaletum, 9. 9. 1450).

Serenissime princeps et excellentissime domine mi (!) domine singularissime. Propter novitates quas |2| nunc infert Stephanus vayvoda Bossine Ragusinis se removerunt accedere ad partes |3| superiores dicti Ragusini per loca et territorium comitis Stephani predicti cum merchantionibus |4| suis. Et illa comunitas Ragusii ad me scripsit quod si mercatores sui libere |5| possent istac transitum facere in Bossinam cum suis merchantionibus iter facerent per |6| hunc locum vestrum unde utilitas primum eveniret datii vestre serenitati deindeque toti civitati. |7| Quocirca videns ego utilitatem quam consecutura sunt dicta |8| datia et quod etiam fuit antea similiter eis concessum per aliquos ex precessoribus |9| meis licentiam dedi posse per transitum conducere suas merchantiones per hunc |10| locum solvendo datia consueta donec significarem serenitati vestre si sue mentis est |11| quod dicti Ragusini conducant et utantur huiusmodi licentia vel non. Quoniam inter dictas mer|12|cationes ipsi conducunt quoque pannos quod mihi est ignotum si eis licet dictos |13| pannos maxime conducere. In qua re mandatum celsitudinis vestre expecto quod si

erit |14| preter voluntatem dominationis vestre eam licentiam revocare possim.
Cuius gratie |15| humiliter me comendo. Ex Spaletio die VIII Septembris 1450.

De vestre ducalis dominationis mandato
Donatus Barbaro comes Spaleti

Споља: Serenissimo principi et domino Excellentissimo domino Francisco
Foscari dei gratia inclito duci Venetiarum

**ASV, Senato, Dispacci, Dispacci antichi di ambasciatori, rettori ed altre
cariche e lettere antiche (1321–1599), filza 1, № 115 (Spaletum, 12. 6. 1451).**

Serenissime princeps et excellentissime domine mi (!) domine singularissime.
Ex pluribus aliis |2| litteris significavi celsitudini vestre de itinere quod fatiunt
Ragusini cum mercationibus suis |3| per hanc vestram civitatem in Bossinam
et quod inter cetera pannos conducebant fecerantque |4| hoc idem per antea
tempore regiminis aliquorum precessorum meorum, quid tamen |5| ignorabam
si eis licebat sic conducere quod non esset contra mentem serenitatis vestre. Et
|6| supplicavi ut dignaretur ipsa serenitas vestra mihi declarare. Si id erat sue
intentionis |7| an non, quoniam semper studiose vigilo non discedere a mandatis
sublimitatis vestre nec |8| in aliquo mentem suam preterire. Nec adhuc ullum
mandatum habui a serenitate vestra. |9| Quocirca supplico iterum
dominationem vestram quod dignetur mihi mandare quid mihi observandum.
|10| Nam illico si non esset sue intentionis dictas mercationes et pannos istac
conduci |11| non [propter – prectano] permitterem. Me autem gratie serenitatis
vestre humiliter comendo. Datum Spaleti |12| die XII Junii 1451.

De illustrissime ducalis dominationis vestre mandato
Donatus Barbaro comes Spaleti

Споља: Serenissimo principi et domino Excellentissimo domino Francisco
Foscari dei gratia inclito Venetiarum duci etc.

Превод писама*

ДАВ, Сенат, Депеше, Старе депеше амбасадора, ректора и других званичника и стара писма (1321–1599), кутија 1, № 112 (Дубровник, 26. 8. 1450).

Величанствени и великодушни најдражи наш пријатељу. Постоје, наиме, неки наши грађани и трговци који желе, ради трговине, путем Сплита увозити у Босну и тамошња места тканине из Венеције, Мантове, Вероне, Виченце, Дубровника и других места, као и другу робу, а то се не усуђују учинити док прво не сазнају ваше мишљење, као и то да ли треба да плате неку царину. Због њихових усрдних молби желели бисмо вашу узвишеност упитати да нас обавестите да ли ти наши грађани трговци могу слободно превозити своју робу кроз поменута ваша места или, ако не могу слободно, са којом тачно царином и под којим условима, како би знали шта треба да раде, обавештавајући вас да би, ако бисте им некако [изашли у сусрет], од тога могли имати много користи, а ми ћемо бити врло задовољни да нешто о томе одлучите и то ћемо вредновати. Будите здраво.

Кнез и веће Општине дубровачке, на том месту, дана 26. августа 1450.

Споља: Величанственом и великодушном господину Донату Барбару, часном кнезу Сплита, најдражем пријатељу

Примљено последњег дана августа 1450.

ДАВ, Сенат, Депеше, Старе депеше амбасадора, ректора и других званичника и стара писма (1321–1599), кутија 1, № 113 (Сплит, 2. 9. 1450).

Препис

Величанствени и великодушни најдражи пријатељи. Да овим путем одговорим вашој узвишености на питање које сте ми поставили о

* Захваљујем колегиници Драгани Кунчер на сугестијама везаним за превод докумената.

тканинама и другој роби која би требало да се туда, тим путем носи за Босну, желећи притом да вашим молбама и у овој ствари, као и у неким другим часним стварима удовољим и према вашој узвишености учиним гест захвалности, те да уједно остварим корист и увећање наших прихода од дажбина. Најзад, желим да следим оно што су мојих претходници раније поштовали. Слажем се и радо одобравам вашим грађанима и трговцима да могу транзитно превозити своје тканине и робу тим сплитским путем у Босну, према обичају који је наведен у вашем писму, плаћајући само уобичајене царине и уз заклетву да та роба и тканине нису ничији до ваших дубровачких грађана и трговаца, нити да ће се игде другде него тамо превозити. И све те тканине и роба морају се директним путем, без успутне продаје, превозити за Босну, тако да ништа од тога не остане у граду или дистрикту Сплита, и да се товари тканина не распакују. Коначно, наши цариници обећавају да неће приморавати ваше грађане и трговце да распакују своје товари, већ ће за сваки од тих товара тканина плаћати по један дукат, а за другу робу нуде да се царина одређује по њиховој слободној процени. Дакле, могу ваши трговци и грађани, под тим истим условима и на наведене начине, вршити транзит по својој вољи. Будите здраво. Из Сплита, дана 2. септембра 1450.

ДАВ, Сенат, Депеше, Старе депеше амбасадора, ректора и других званичника и стара писма (1321–1599), кутија 1, № 114 (Сплит, 9. 9. 1450).

Прејасни кнеже и изврсни господине, мој господине изузетни. Звог новштина које сада Дубровчанима прави Стефан војвода босански, дотични Дубровчани нису у могућности да са својом робом прилазе горњим областима преко места и територије реченог кнеза Стефана. И та Општина дубровачка ми је писала са питањем да ли би њихови трговци могли слободно прелазити овуда у Босну са својом робом и путовати преко оног вашег места где се прво укаже прилика за плаћање дажбина вашој прејасности, а отуда и целом граду. Будући да сам тако проценио прилику да се уберу дажбине и такође зато што им је нешто слично већ допуштено од стране неких мојих претходника, дао сам им дозволу да могу транзитно превозити своју робу кроз ово место, плаћајући уобичајене дажбине, док не упитам вашу прејасност да ли се слажете да дотични Дубровчани такође увозе и тканине, јер ми је непознато да ли им приличи да превозе наведене тканине у толикој мери. У вези са тим,

очекујем наредбу ваше узвишености да, ако је то по вољи ваше власти, ту дозволу повучем. Понизно се препоручујем вашој милости. Из Сплита дана 9. септембра 1450.

по одлуци ваше дуждовске власти
[ја] Донато Барбаро кнез Сплита

Споља: Прејасном кнезу и господину најизврснијем господину Франческу Фоскарију, по милости Божјој славном дужду Венеције

ДАВ, Сенат, Дешеше, Старе дешеше амбасадора, ректора и других званичника и стара писма (1321–1599), кутија 1, № 115 (Сплит, 12. 6. 1451).

Прејасни кнеже и изврсни господине, мој господине изузетни. Путем више других писама известио сам вашу узвишеност о путу којим иду Дубровчани са својом робом кроз овај ваш град у Босну, као и да, између осталог, превозе тканине и да су то исто радили и раније, у време управе неких мојих претходника. Оно што ипак нисам знао је да ли они треба тако да поступају јер нисам знао да ли је то против воље ваше прејасности. И молио сам да ми се ваша прејасност удостоји о томе изјаснити, тј. да ли је то по вашој жељи или не, јер сам увек марљиво пазио да не одступим од наредби ваше узвишености, нити да икако противречим вашој вољи. Али, до сада нисам добио никакву наредбу од ваше прејасности. Стога још једном молим вашу власт да се удостоји да ми нареди шта треба да учиним. Наиме, ако није по вашој вољи да се тамо превози та роба и те тканине, нећу то допустити. Ја се, пак, понизно препоручујем милости ваше прејасности. Дато у Сплиту дана 12. јуна 1451.

по одлуци ваше преславне дуждовске власти
[ја] Донато Барбаро кнез Сплита

Споља: Прејасном кнезу и господину најизврснијем господину Франческу Фоскарију, по милости Божјој славном дужду Венеције итд.

Neven ISAILOVIĆ

**FOUR LETTERS FROM 1450 AND 1451 ON THE TRAFFIC
OF RAGUSAN MERCHANDISE TOWARDS BOSNIA**

Summary

The paper represents a critical edition of four original letters from the State Archives of Venice from 1450 and 1451, concerning the issue of trafficking of Ragusan merchandise in Bosnia, through the Venetian port of Split. The Ragusans, whose usual route to Bosnia was cut off because of a conflict with duke Stefan (Stjepan) Vukčić Kosača, asked Donato Barbaro, count of Split, to inform them whether, and under which conditions, they could export their goods (only cloth from various Italian cities – Venice, Mantua, Verona, Vicenza, and from Dubrovnik, as these cities were specifically listed) in Bosnia through the Venetian territory. Barbaro allowed them transit, subject to payment of tariffs according to old customs – one ducat per one load of cloth, and, for other goods, at the discretion of customs officers. The Ragusans had to promise not to sell anything in Split, and that the permit would only refer to their merchants and only to goods directed to Bosnia. Intending to confirm the validity of his decision with higher authorities Barbaro wrote to the Doge, announcing his preliminary decision and seeking further advice. Although he expressed his belief that such traffic of goods would be conducted to the benefit of the Republic of St. Mark, he did not receive any reply for months. After the ninth months had passed since he had written his first letter, the count of Split wrote to the Doge once more. In his new letter he was concerned, fearing that his original decision might have been to the detriment of the interests of Venice. However, it is currently unknown whether central authorities subsequently wrote him back. The paper, along with the text and the translation, includes comments on the circumstances of the creation of the documents and their content, description of the letters themselves, as well as a short diplomatical analysis.

Keywords: Split, Bosnia, Venice, Dubrovnik (Ragusa), Donato Barbaro, Francesco Foscarelli, duke (herzog) Stefan (Stjepan) Vukčić Kosača, 15th century, taxes (tariffs), commerce.

Чланак примљен: 30. 04. 2015.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 30. 07. 2015.